

DE KLIMAATCRISIS BEDREIGT ONZE VEILIGHEID

Het stoppen van de klimaatcrisis zou de allereerste veiligheidsprioriteit moeten zijn. De snel voortschrijdende klimaatverandering leidt onomkeerbaar tot extreem weer, waardoor voedselvoorziening en leefomstandigheden voor alle aardbewoners ernstig worden aangetast. Arme mensen worden het hardst getroffen, omdat zij weinig middelen hebben om zich aan te passen.

Krijgsmachten zijn enorme klimaatvervuilers, maar ze zijn niet verplicht hun broeikasgasuitstoot te rapporteren of te verminderen. De snelle stijging van de militaire uitgaven, onder meer doordat de NAVO-landen van plan zijn om 5% van hun bbp aan militaire uitgaven te besteden, leidt tot nog meer militaire

klimaatvervuiling. Militaire oefeningen leiden tot meer broeikasgassen en schade aan de natuur. Om over de enorme uitstoot van een oorlog nog maar te zwijgen. Het wederzijds bombarderen van energievoorzieningen, raffinaderijen en tankschepen leidt tot enorme toename van broeikasgassen, en alle tanks, vliegtuigen en raketten worden voortgedreven met zeer vervuilende fossiele brandstoffen.

Veel oorlogen worden gevoerd om toegang tot grondstoffen, vooral fossiele brandstoffen. Ook worden zeldzame delfstoffen steeds meer als strategisch belangrijk bestempeld, en worden landen of zeegebieden waar ze gedolven worden inzet van strijd. De landen die zich de sterkste legers kunnen veroorloven, eigenen zich de rijkdom van de aarde toe. Dat was al zo in koloniale tijden, en dat is nog steeds niet echt verandert.

Maar juist de klimaatcrisis laat zien, dat hebzucht uiteindelijk schadelijk is voor ons allemaal. En dat alle landen moeten samenwerken om het klimaatprobleem op te lossen. Het opdelen van de wereld in machtsblokken kunnen we ons niet veroorloven.

Deze folder is een gezamenlijke uitgave van Stop Wapenhandel en Kerk en Vrede. Voorjaar 2026. Vormgeving Nenad Mečava.

Nabestellen van deze folder kan per mail of telefonisch bij Kerk en Vrede (030-2316666) per tien of een veelvoud daarvan. Een vrijwillige bijdrage in de kosten wordt op prijs gesteld. NL14 TRIO 03644 02 van Kerk en Vrede, Utrecht

Stop Wapenhandel
info@stopwapenhandel.org
www.stopwapenhandel.org

Kerk en Vrede
secretariaat@kerkenvrede.nl
www.kerkenvrede.nl

MILITAIR EUROPA

De Europese Unie begon met een vredesgedachte: landen die economisch verweven zijn zullen geen oorlog met elkaar voeren. Maar nu kiest Europa er steeds meer voor om een militair machtsblok te worden, naast de VS, China en Rusland. Nog steeds binnen de NAVO, met Amerikaanse kernwapens en het gebruik van de NAVO-commandostructuur. Maar ook met een Europese structuur die zelfstandig oorlog kan voeren als de Verenigde Staten niet mee willen doen.

Nog niet zo lang geleden werd militair beleid door EU-landen beschouwd als een nationale competentie. Inmiddels wil de Europese Commissie dat er €800 miljard wordt geïnvesteerd in krijgsmachten, militaire mobiliteit en wapenindustrie. De lidstaten moeten daarvoor geld lenen – en toekomstige generaties met de kosten opzadelen – en bezuinigen. De Commissie legt niet uit hoe dit de inwoners van Europa veiliger maakt: dat wapens bijdragen aan vrede en veiligheid wordt als feit geponeerd. Ook is niet onderzocht of er andere opties zijn die beter bijdragen aan veiligheid. Wij zijn er van overtuigd dat die betere opties er zijn.

De wereld opdelen in rivaliserende machtsblokken is gegarandeerd een recept voor nieuwe oorlogen. Waarom onderneemt de EU geen stappen voor ontwapeningsonderhandelingen en nucleaire ontwapening? Waarom handhaaft Europa het internationaal recht niet? Door het beleid vanuit Brussel komen we in een wapenwedloop terecht. We moeten juist naar ontspanning. Bovendien sluiten machtsblokken de rest van de wereld buiten, terwijl een Fort Europa niet alleen onwenselijk is, maar ook tegen ons eigen belang in gaat. Als exporteconomie die een groot deel van zijn grondstoffen moet importeren is Europa veel meer gebaat bij een multipolaire, op internationaal recht gebaseerde wereld dan bij militaire machtsblokkenpolitiek.

De Europese Commissie wil met militaire investeringen ook de Europese economie stimuleren. Terwijl onderzoek aantoonde dat investeringen in andere sectoren, bijvoorbeeld zorg of onderwijs, veel meer economische ontwikkeling genereren. Al dat geld kan beter worden besteed aan het bestrijden van de klimaatcrisis, aan ontwikkelingssamenwerking, aan gezondheidszorg en onderwijs. Grote militaire investering gaan ten koste van welzijn en veiligheid van de burgers van Europa en de rest van de wereld.

Europa is veiliger als het verbinding zoekt dan als het een militair machtsblok wordt. Wij willen de mensheid niet indelen in 'wij' tegen 'zij'. Niet op grond van nationaliteit. Niet op grond van religie of huidskleur of culturele identiteit. We lijken meer op elkaar dan dat we verschillen. We willen niet meegaan in een politiek die ons verdeelt. Voor het oplossen van wereldwijde problemen, zoals de klimaatcrisis of pandemieën, zijn we op elkaar aangewezen.

EUROPA KERN- WAPENVRIJ!

Wapens zijn altijd vreselijk, en kernwapens nog wel het meest. Ze maken heel veel slachtoffers, vaak nog jaren na een oorlog; radioactieve straling van kernwapens verandert genetisch materiaal en beschadigt daarmee ook toekomstige generaties. Artsen en hulpverleningsorganisaties waarschuwen dat de schade van een atoombom zo enorm is dat hulpverlening na een nucleaire aanval onmogelijk is. Een veiligheidsstrategie gebaseerd op kernwapens is een MAD strategie, een strategie van Mutual Assured Destruction, Wederzijds Verzekerde Vernietiging.

Kernwapens zijn onmenselijke wapens die nooit ingezet mogen worden. Om die reden is er veel verzet, en zijn onder druk van de vredesbeweging aan het eind van de Koude Oorlog ontwapeningsverdragen en wapenbeheersingsverdragen gesloten. Het aantal kernwapens van de Verenigde Staten en Rusland is daardoor flink ingeperkt.

Maar deze vredeswinst, die met moeizaam onderhandelen tot stand is gebracht, wordt nu afgebroken. Afspraken zoals over wederzijdse inspecties en over het afzien van bepaalde technologieën zijn opgezegd, niet verlengd of niet vernieuwd. Begin 2026 verliep het laatste nucleaire ontwapeningsverdrag, het New START verdrag. Maar dat ontslaat kernwapenstaten niet van hun verplichting tot nucleaire ontwapening. Dat is vastgelegd in een permanent internationaal verdrag, het Non-Proliferatieverdrag. Ook is er het internationale verdrag tot verbod op kern-

wapens, het TPNW, dat alle kernwapenactiviteiten verbiedt, van gebruik tot testen tot ontwikkeling. Het is aan burgers om van hun regeringen te eisen dat ze zich aan deze internationale afspraken houden. Kernwapens zijn geen garantie voor vrede, maar een permanent risico op een grote ramp.

In Europa hebben Frankrijk en Groot-Brittannië eigen kernwapens. Andere Europese landen (België, Duitsland, Italië, Turkije en Nederland) hebben Amerikaanse kernwapens op hun bodem, die in geval van een oorlog onder Amerikaans bevel vallen. Op de vliegbasis Volkel in Noord-Brabant liggen 10-15 Amerikaanse atoombommen, klaar voor gebruik onder F-35-gevechtsvliegtuigen. Frankrijk en Duitsland willen daarnaast ook een zelfstandig Europees kernwapenbeleid, waarbij onder meer Nederland zich graag aansluit. Bijna alle kernwapens in Europa zijn recent gemoderniseerd, waardoor ze volgens sommige militairen en politici makkelijker inzetbaar zijn. Dat idee is gevaarlijk, want dat verlaagt de drempel om ze te gebruiken.

Er wordt gezegd dat de kernwapens er zijn ter afschrikking. Maar alleen al het risico op een menselijke fout maakt kernwapens levensgevaarlijk. Waarom hebben we wapens die de hele planeet kunnen vernietigen? En waarom zouden we meer in plaats van minder kernwapens willen? We moeten de kernwapens niet vernieuwen maar afschaffen.

AAN VREDE MOET JE BOUWEN

2026 - Vreselijke beelden van oorlogen als in Oekraïne, Gaza, Congo, Sudan en Iran drukken ons met de neus op de feiten: vrede is kwetsbaar. Vrede moet actief en voortdurend onderhouden worden.

Wie oorlog wil voorkomen en de vrede wil handhaven, moet de oorzaken van oorlog begrijpen en aanpakken. Vredesorganisaties Kerk en Vrede en Stop Wapenhandel zien dat meer bewapenen en oorlogsvoorbereiding een grote bedreiging vormen voor de vrede in de wereld. De eenzijdige fixatie op wapens en militair geweld als reactie op conflicten brengt niet meer veiligheid. Wij geloven ook niet in de simpele verdeling in 'goeden' en 'slechten' die momenteel in het politieke debat gehanteerd wordt. Die toont blindheid voor de fouten die we zelf maken op het gebied van oorlog en vrede. Dat anderen veel kwaad aanrichten, pleit ons niet automatisch vrij. Zo'n eenzijdige en kortzichtige benadering van conflicten is bijna een recept voor oorlog.

In deze folder kijken we naar het veiligheidsbeleid van Nederland, de EU en de NAVO.

Wij hopen daarmee bij te dragen aan een meningsvorming én een politieke besluitvorming die verder kijkt dan primaire reacties van wraak, straf, vergelding en het eigen gelijk. We vragen aandacht voor wat werkelijk bijdraagt aan een duurzame vrede.

Wij willen investeren in het voorkomen en oplossen van potentiële brandhaarden. Wij willen een buitenlands beleid dat gericht is op vrede en rechtvaardigheid. Niet op macht en economisch belang.

KIJKEN MET EEN EERLIJKE BLIK

Elke oorlog is vreselijk. Dat weten we van de Tweede Wereldoorlog. Dat erkennen we met moeite – na 70 jaar! – als het gaat om onze eigen koloniale oorlog in Indonesië. En met nog meer moeite als het gaat over recent gevoerde oorlogen. De westerse oorlogen in Irak en Afghanistan hebben tot meer dan een miljoen doden geleid, waaronder vele burgers, en eindeloos veel gewonde en getraumatiseerde mensen. Tot miljoenen vluchtelingen en een kapotte infrastructuur. En tot vooroordelen en discriminatie van moslims. Het Israëlijs geweld tegen Palestijnen heeft geleid tot meer anti-joodse discriminatie. Mensen reduceren elkaar tot een ras, een geloof, een nationaliteit, ‘de ander’: de vijand.

Oorlogen hebben gevolgen die nog generaties lang doorwerken. Ook de huidige oorlogen.

Een eerlijke blik op het verleden leert ons dat we de wereld niet simpel in ‘goeden’ en ‘slechten’ kunnen verdelen. In elke oorlog tieren propaganda en leugens welig. Er zijn vormen van oorlogspropaganda, die we steeds opnieuw tegenkomen, aan beide kanten van de strijd:

- **Wij willen de oorlog niet, de vijand wil oorlog.**
- **De leider van de vijand is een gevaarlijke gek, er valt niet mee te praten.**
- **De vijand is schuldig aan deze oorlog. Wij verdedigen alleen ons land / de vrijheid / de democratie / normen en waarden.**
- **De vijand begaat bewust wrede heden, wij niet. Als wij iets vreselijks doen is dat per ongeluk.**
- **Onze soldaten zijn echte helden. Hun soldaten zijn moordenaars en oorlogsmisdadigers.**
- **De vijand gebruikt verboden wapens, wij niet. De vijand schendt het recht, wij niet.**
- **Wij lijden weinig verliezen, de vijand lijdt enorme verliezen. We gaan deze oorlog sowieso winnen.**
- **Iedereen steunt ons. Deskundigen, intellectuelen en kunstenaars staan allemaal achter ons. Ook God staat aan onze kant.**
- **Wie onze zaak in twijfel trekt is een verrader. Een genuanceerde visie is bedoeld om de vijand in de kaart te spelen.**

Wie het nieuws volgt kan uitspraken van politici en militairen hierin zó invullen. Het is niet zozeer de ‘waarheid’ die als eerste sneuvelt in een oorlog, maar vooral het vermogen tot zelfreflectie en kritiek. Het is belangrijk dit soort processen te doorzien. Als de ‘andere partij’ onrecht bedrijft, betekent dat niet automatisch dat ‘wij’ dat niet doen. Beide partijen hebben er belang bij het kwaad van de ander wél te zien en de ogen te sluiten voor onrecht van eigen zijde. Alleen door dat van elkaar te erkennen, kunnen we samen werken aan duurzame oplossingen voor oorlogen en conflicten.

GEDEELDE VEILIGHEID

Wereldwijd zijn we van elkaar afhankelijk. Er is geen veiligheid zonder gedeelde veiligheid. Dat moet in alle beleid het uitgangspunt zijn. We zijn hier in Nederland en in Europa niet veilig zolang anderen lijden onder armoede, klimaatverandering, onderdrukking en oorlog. Wereldwijde problemen zoals klimaatcrisis en pandemieën kunnen alleen worden opgelost als landen samenwerken, ook al zijn ze het over veel dingen niet eens.

Dat betekent dat er een eerlijk speelveld moet zijn, gebaseerd op internationaal recht. Te vaak wordt met twee maten gemeten om het eigenbelang voorrang te geven. Het duidelijkst is dat te zien bij de heel verschillende manieren waarop is gereageerd op de oorlog in Oekraïne en de oorlog in Gaza. Het keiharde geweld van het Poetin-regime in Oekraïne en het genocidale geweld van Israël in Gaza zijn afschuwelijk. Toch wordt het Israëlijs optreden gesteund door westerse landen, terwijl Rusland scherp wordt veroordeeld en sancties krijgt opgelegd. De militaire aanvallen op Iran, die in strijd zijn met het internationaal recht, worden door de Nederlandse regering niet veroordeeld. We houden er dubbele standaarden op na; internationaal recht moet voor alle landen in gelijke mate gelden, ook als het ons minder goed uitkomt.

Aan elk conflict zit een voorgeschiedenis, waarin andere keuzes aan ‘onze’ kant tot een andere uitkomst hadden kunnen leiden. Maar vaak ontbreekt een beleid dat kan leiden tot meer vreedzame be-

trekkingen. Europa heeft verzuimd om na het einde van de Koude Oorlog te werken aan een nieuwe, gezamenlijke Europese veiligheidsstructuur, die oorlog en conflict met Rusland had kunnen voorkomen. In plaats daarvan breidde de NAVO zich snel naar het oosten uit. Daarbij werden Russische veiligheidsbelangen te gemakkelijk opzijgeschoven. Rusland is verantwoordelijk voor de illegale inval in Oekraïne, maar het Westen heeft geen op vrede gerichte rol gespeeld.

Voor Israël en Palestina zijn pogingen tot een rechtvaardige vredesregeling steeds ondermijnd. In Israël bestaat de overtuiging dat militaire overmacht de beste garantie is voor de veiligheid van de Israëlijsche staat, terwijl Palestijnen elke kans op rechtvaardigheid wordt ontzegd. Westerse landen hebben dit geaccepteerd, ondanks een uitspraak van het Internationaal Gerechtshof die oproept steun te ontfangen aan wat mogelijk genocide is. Daardoor kalft het gezag van internationaal recht af, terwijl we het juist zouden moeten koesteren.

Vrede kan niet afgedwongen worden met geweld. Er zal overleg plaats moeten vinden om gezamenlijk de oorzaken van conflict en onveiligheid aan te pakken.

WAPENS MAKEN GEEN VREDE

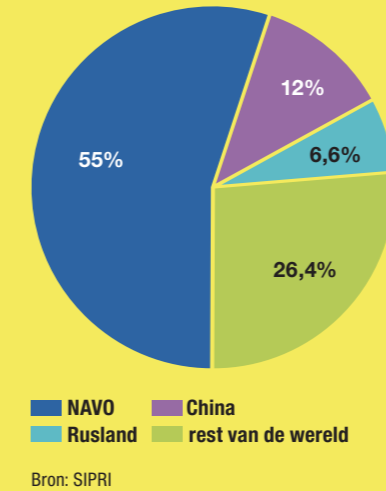
Wereldwijd stegen de militaire uitgaven in 2025 naar \$2887 miljard. De militaire uitgaven van de 32 NAVO-leden stegen tot \$1581, oftewel 55 procent van het mondiale totaal. Ter vergelijking: het totale budget van de Verenigde Naties bedraagt \$68,5 miljard.

NAVO landen geven ruim vier keer meer uit aan hun krijgsmachten dan China en acht keer meer dan Rusland. Die enorme bewapening heeft de oorlog in Oekraïne niet kunnen voorkomen. Blijkbaar is er iets anders nodig dan wapens om oorlog te voorkomen.

Alleen op het gebied van kernwapens zijn de Verenigde Staten en Rusland militair van gelijk niveau. Dat maakt de wereld niet veiliger, integendeel: het risico dat een conflict uit de hand loopt, en de ene of de andere partij overgaat tot nucleaire inzet, bedreigt het voortbestaan van de hele planeet. Ook menselijke fouten kunnen tot escalatie aanleiding geven. De mens, en ook de internationale politiek, is lang niet altijd rationeel.

Het NAVO-concept van ‘militaire afschrikking’ leidt tot alsmat meer, nog duurdere en nog dodelijkere wapens zonder dat er iets aan de oorzaken van oorlog wordt gedaan. De aandacht (studie, geld, personele inzet) voor diplomatie, conflictpreventie en geweldloze conflictoplossing valt in het niet vergeleken met alle militaire inspanningen. Bovendien gaan al die

MONDIALE MILITAIRE UITGAVEN 2025

militaire uitgaven ten koste van heel veel belangrijke dingen. Met \$6 miljard zou de malaria uitgeroeid kunnen worden. Voor \$93 miljard zou volgens VN-cijfers de extreme honger de wereld uit geholpen kunnen worden.

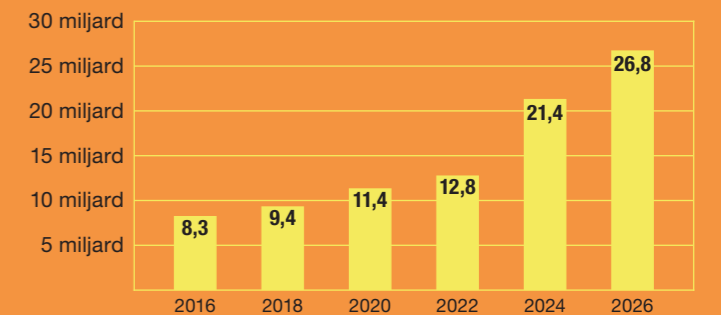
Hoe zou de wereld er uit zien wanneer we aan het voorkomen van oorlogen evenveel tijd en geld zouden besteden als aan het voorbereiden en uitvechten ervan? We moeten af van het hardnekkige geloof in geweld. Steeds opnieuw zien we dat wanneer zich conflicten voordoen, er naar geweld gegrepen wordt. En steeds opnieuw zien we dat dat niets oplost, maar de problemen én de menselijke ellende vergroot. Als we de democratie willen verdedigen moeten we die versterken. Dat vraagt om handhaving van mensenrechten en internationaal recht, om spreiding van macht, kennis en inkomen en om erkenning van het recht van ieder mens op gelijkwaardigheid en een respectvolle menselijke behandeling.

MEER GELD NAAR DE KRIJGSMACHT?

Volgens de Defensienota 2024 vraagt deze tijd om “actie om onze krijgsmacht te versterken en (...) militaire productie op te schalen en te versnellen.” Dus meer wapens, meer militaire oefenterreinen en meer wapenproductie. Ten koste van natuur en ten koste van uitgaven aan zorg, onderwijs en pensioenen. Het beeld wordt geschetst dat de krijgsmacht te weinig geld en middelen heeft. Maar de militaire uitgaven stijgen al jaren fors. Met dank aan een stevige lobby van wapenindustrie en militairen. In 2026 groeit de Nederlandse defensiebegroting naar €26,8 miljard, een verdriedubbeling ten opzichte van 2016 (€8,3 miljard).

Onder druk van Trump hebben de Europese NAVO-landen toegezegd hun militaire uitgaven nog verder op te schroeven, tot 5% van hun bbp in 2035, waarvan 3,5% voor directe militaire uitgaven en 1,5% voor indirecte uitgaven. Alleen Spanje weigert hieraan toe te geven. Volgens de NAVO-

DEFENSIEBUDGET 2026-2026 IN MILJARDEN EURO'S

norm moet minstens 20% bestemd worden voor de aankoop van materieel. Nederland wil tussen nu en 2030 €62 miljard uitgeven aan nieuwe wapens, variërend van tanks en vliegtuigen tot drones en munitie, en aan investeringen in wapenproductie. Dat is een grote overdracht van publiek geld naar de wapenindustrie. Om die investeringen terug te verdienen wordt ook ingezet op meer wapenexport en een versoepeling van de wapenexportregels. De vraag of Nederlandse wapens in handen komen van mensenrechtenschenders of oorlogshiters wordt minder relevant gevonden.

Om steun te verwerven voor nog hogere budgetten voorspellen politici en hoge militairen veelvuldig dat het oorlog wordt. We worden bang gemaakt met oproepen om overlevingspakketten in huis te halen en door over dienstplicht te spreken. Financiële instellingen worden opgeroepen meer in wapens te investeren, universiteiten en andere onderwijsinstellingen worden opgeroepen meer militair onderzoek te doen. De hele samenleving wordt in oorlogsstemming gebracht, angst en onzekerheid worden aangewakkerd. En er wordt niets gedaan voor ontspanning, ontwapening en vrede. Het lijkt het wel of er naar oorlog wordt toegewerkt.